

NOTĂ ANALITICĂ

Utilizarea timpului de către persoanele cu dizabilități

Orice stat trebuie să asigure condiții decente de trai pentru toată populația, inclusiv și pentru persoanele cu dizabilități¹. Nivelul de incluziune a acestora în viața economică și socială reprezintă un indicator crucial care relevă nivelul de dezvoltare al țării și al calității vieții cetățenilor.

În această notă analitică vom analiza diferențele dintre timpul utilizat de persoanele cu dizabilități și restul populației în domeniul ocupării profesionale, vieții sociale și utilizării serviciilor publice, inclusiv a transportului.

Pentru a găsi răspunsuri la aceste întrebări, vom utiliza rezultatele Cercetării privind Utilizarea Timpului, realizate de către Biroul Național de Statistică².

Cât timp persoanele cu dizabilități petrec în activități aducătoare de venit?

Rata de ocupare în cazul persoanelor cu dizabilități este de peste 3 ori mai mică în comparație cu toată

populația: 10,6% față de 38,4%³, ceea ce denotă un acces mai limitat la piața muncii a acestor categorii de persoane. Pe lângă accesul limitat la piața muncii, se atestă și unele diferențe privind timpul utilizat pentru activități aducătoare de venit dintre persoanele cu dizabilități și restul populației. Conform Cercetării privind utilizarea timpului, în medie, persoanele cu dizabilități alocă cu circa 14% mai puțin timp lucrând pentru venit în comparație cu restul populației.

Diferențele respective sunt și mai accentuate în sate, unde persoanele cu dizabilități alocă în medie mai puțin timp pentru activități aducătoare de venit (7 ore pe zi) față de restul populației (8,1 ore pe zi) (vezi figura 1). Atât rata de ocupare scăzută a persoanelor cu dizabilități, cât și timpul mai redus destinat/alocat activității aducătoare de venituri, influențează negativ nivelul de venit, și, respectiv, nivelul și condițiile de trai ale acestei categorii de populație.

¹ Persoanele cu dizabilități sunt considerate cele care au răspuns afirmativ la întrebarea „Suferiți de o boală cronică sau aveți handicap?” și, concomitent, la întrebarea „În ce măsură sunteți limitat(ă) în activitățile zilnice din cauza acestor probleme de sănătate?” cu „da, foarte limitat(ă)”, chestionarele Cercetării privind utilizarea timpului.

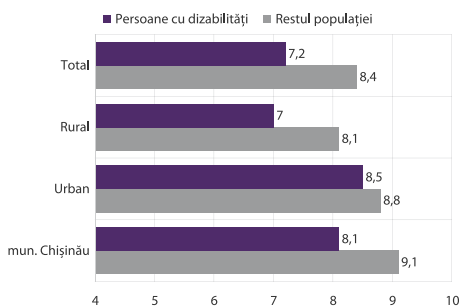
² Eșantionul cercetării a cuprins 861 de persoane cu probleme severe de sănătate: care au răspuns afirmativ la întrebarea „Suferiți de o boală

cronică sau aveți handicap?” și, concomitent, la întrebarea „În ce măsură sunteți limitat(ă) în activitățile zilnice din cauza acestor probleme de sănătate?” cu „da, foarte limitat(ă)”. Din acestea, 106 persoane locuiesc în mediul rural, 755 – în mediul urban și 25 persoane – în mun. Chișinău. Din numărul total, 280 sunt femei și, respectiv, 581 sunt bărbați.

³ BNS, Ancheta forței de muncă, 2012.

Totodată, în orașe persoanele cu dizabilități alocă zilnic în medie 8,5 ore pentru ocupare, fiind la o diferență nesemnificativă față de restul populației (8,8 ore).

Figura 1. Timp alocat pentru „ocupare” de către persoanele cu dizabilități, pe medii de reședință, ore pe zi

Sursa: BNS

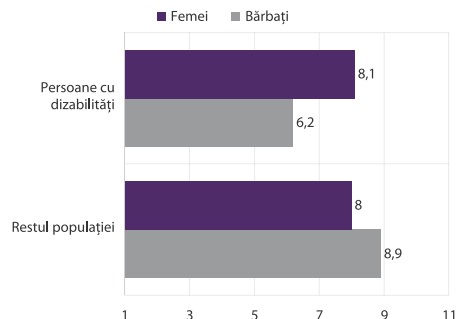
Problema accesului persoanelor cu dizabilități pe piața muncii este similară în dependență de sexe: rata de participare în activitățile de ocupare profesională este de 10,3% în cazul bărbaților și 10,9% în cazul femeilor, comparativ cu ratele de ocupare medii pe țară de 40,6% pentru bărbați și, respectiv, 36,5% pentru femei⁴.

De asemenea, se observă și anumite diferențe în ceea ce ține de timpul petrecut/alocat pentru ocupare profesională aducătoare de venit, în funcție de sexe. Astfel, în pofida faptului că la general, în medie pe țară, bărbații alocă mai mult timp ocupării în câmpul muncii (8,9 ore pe zi față de 8,0 ore pe zi în cazul femeilor), bărbații cu dizabilități alocă, în medie, doar 6,2 ore pe zi. Astfel, durata medie a activității pe piața muncii a bărbaților cu dizabilități este mai mică cu circa 2 ore față de durata medie a activităților respective desfășurate de femeile cu dizabilități (8,1 ore pe zi). Totodată, remarcăm și faptul că femeile cu dizabilități care au obținut un loc de muncă plătit petrec la lucru un timp echivalent cu restul femeilor (figura 2).

⁴ BNS, *Ancheta forței de muncă*, 2012.

⁵ Biroul Național de Statistică, *Notă analitică nr. 02-11/105*, din 19 august 2009

Figura 2. Timp alocat pentru activități de „ocupare” alocat de către persoanele cu dizabilități și restul populației, pe sexe, ore pe zi

Sursa: BNS

O posibilă explicație a acestor diferențe de timp ar consta în faptul că dizabilitățile bărbaților sunt mai grave decât cele ale femeilor dat fiind faptul că bărbații lucrează, de obicei, în meserii cu risc mai sporit de daună asupra stării de sănătate. Respectiv, bărbații cu dizabilități, de regulă, suferă de forme mai severe de dizabilitate în comparație cu femeile. Astfel, 27,7% din bărbații cu dizabilități dispun de gradul I de invaliditate, față de doar 16,1% - în cazul femeilor⁵. Din acest motiv o pondere mai mare din bărbații cu dizabilități nu pot lucra mult.

Cât timp alocă persoanele cu dizabilități activităților de divertisment și vieții sociale?

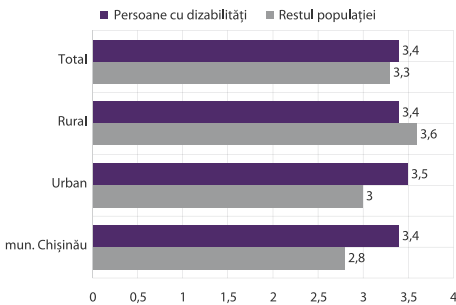
În medie, persoanele cu dizabilități alocă un timp similar vieții sociale și divertismentului⁶ (3,4 ore pe zi) în comparație populația generală a țării (3,3 ore pe zi) (figura 3).

Totuși, situația nu este similară între mediul rural și urban. În mun. Chișinău și alte orașe, timpul alocat de persoanele cu dizabilități pentru viața socială și divertisment este mai lung în comparație cu timpul alocat de restul populației (3,4 ore pe zi în comparație cu 2,8 ore în mun. Chișinău și 3,5 ore în comparație cu 3,0 ore în alte orașe).

⁶ Conform Clasificatorului activităților Cercetării privind utilizarea timpului, activitățile „viața socială și divertisment” includ: timpul petrecut cu familia, vizite și primirea musafirlor, petreceri, conversație telefonică, alte activități de viață socială sau neprecizate, cinema, teatru și concerte, expoziții de artă și muzee, bibliotecă, evenimente sportive, alte activități de divertisment și cultură sau precizate, precum și timpul alocat pauzelor de odihnă pe parcursul zilei.

Timpul dedicat vieții sociale și divertismentului petrecut de persoanele cu dizabilități de cele mai dese ori include timpul petrecut cu familia, vizite și primirea musafirilor. Explicația de bază la această situație ar fi starea de sănătate a persoanelor din acest grup, care presupune un mod de viață mai puțin activ și/sau mobilitate fizică mai redusă. Aceasta rezultă în alocarea unui timp mai scurt pentru activități economice și/sau profesionale plătite și, respectiv, o durată medie mai mare a altor activități desfășurate de persoanele cu dizabilități, precum primirea musafirilor, vizite, timp petrecut cu membrii familiei.

Figura 3. **Timpul alocat pentru „viața socială și divertisment”, în funcție de mediu și de reședință, ore pe zi**

Sursa: BNS

La sate, însă, situația este diferită. În pofida faptului că persoanele cu dizabilități de la sate alocă mai puțin timp pentru ocupare față de restul populației, acestea dedică mai puțin timp și vieții sociale în comparație cu restul populației. Astfel, analiza scoate în evidență izolarea atât economică, cât și socială a persoanelor cu dizabilități de la sate.

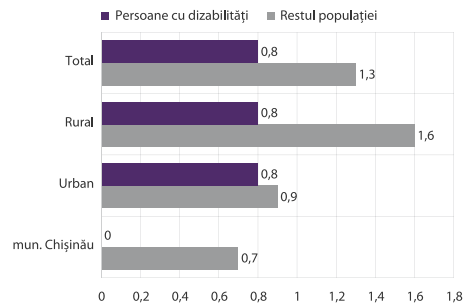
Cât timp alocă persoanele cu dizabilități serviciilor comerciale și administrative?

Persoanele cu dizabilități alocă cu circa 39% mai puțin timp pentru serviciile comerciale și adminis-

trative, în comparație cu restul populației (0,8 ore în comparație cu 1,3 ore).

Discrepanțele respective sunt determinate situații din mediul rural (figura 4), unde persoanele cu dizabilități alocă, în medie, de 2 ori mai puțin timp pentru serviciile comerciale și administrative față de restul populației (0,8 ore față de 1,6 ore pe zi).

Figura 4. **Timp alocat pentru „servicii comerciale și administrative”⁷, pe medii de reședință⁸, ore pe zi**

Sursa: BNS

În același timp, în mediul urban nu sunt atestate diferențe semnificative dintre timpul dedicat serviciilor comerciale și administrative de către persoanele cu dizabilități și restul populației. În Chișinău nu au fost identificate persoane cu dizabilități care au utilizat servicii comerciale și administrative (figura 4).

În pofida faptului că bărbații, în medie, alocă de circa două ori mai mult timp pentru utilizarea diverselor tipuri de servicii comerciale și administrative în raport cu femeile (1,7 ore față de doar 0,9 ore pe zi), în cazul persoanelor cu dizabilități situația este diametral opusă. Astfel, bărbații cu dizabilități alocă în medie doar 0,7 ore pe zi, ceea ce este ceva mai puțin în comparație cu femeile cu dizabilități (0,9 ore pe zi) (figura 5).

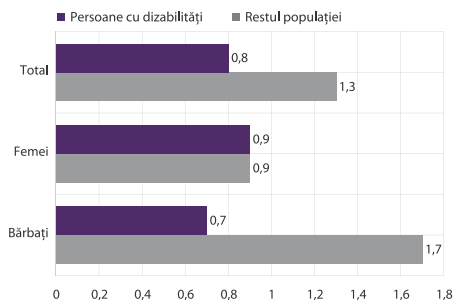
O posibilă cauză a acestor diferențe ține de faptul că bărbații cu dizabilități tind să sufere de forme mai grave de dizabilitate, fapt ce limitează mai mult

⁷ Conform Clasificatorului activităților Cercetării privind utilizarea timpului, activitățile „Serviciile comerciale și administrative” include: servicii precum curățarea hainelor, încălțăminte; vizitarea băncii, contabilului, avocatului, primăriei, poliției, agenției de turism, service auto, etc.

⁸ Eșantionul cercetării privind utilizarea timpului nu a inclus nici o persoană cu dizabilități din mun. Chișinău care a apelat la servicii comerciale și administrative.

mobilitatea și capacitatea acestora de a beneficia de serviciile comerciale și administrative, în comparație cu femeile cu dizabilități.

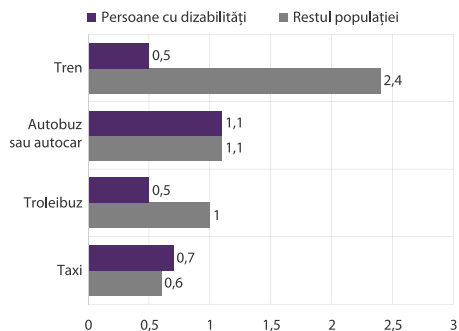
Figura 5. **Timp alocat pentru „servicii comerciale și administrative” de către persoanele cu dizabilități și restul populației, pe sexe, ore pe zi**

Sursa: BNS

Persoanele cu dizabilități călătoresc de 2 ori mai puțin cu troleibuzul și de circa 5 ori mai puțin cu trenul, în comparație cu restul populației. Cel mai popular mijloc de transport ales de persoanele cu dizabilități, utilizat pe aceeași durată medie de timp pe zi ca și de restul populației, este autobusul/autocarul (figura 6). Aceste diferențe pot fi explicate în primul rând prin cerere mai mică pentru serviciile de transport din partea acestor persoane din cauza unui mod de viață mai puțin activ, impus de starea de sănătate diferită decât a restului populației, și dependent de capacitățile fizice de deplasare mai reduse, dependența de asistența/ajutor/insoțire necesare la deplasare, un spectru mai restrâns de activități zilnice practicate, destinații de deplasare mai limitate și specifice, etc. Alți factori de influență asupra tipurilor de transport public ales și/sau duratei deplasărilor ar fi adaptarea doar parțială a mijloacelor de transport în corespundere cu cerințele persoanelor cu dizabilități și veniturile disponibile limitate. Astfel de factori predetermină și intensifică efectele excluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

Figura 6. **Timp alocat pentru „deplasările cu transportul public” de către persoanele cu dizabilități și restul populației, ore pe zi**

Sursa: BNS

Totuși, există destul de puține persoane cu probleme grave de sănătate care se deplasează cu transportul public și, prin urmare, estimările includ o marjă înaltă de eroare. Din această cauză, nu este posibil de calculat indicatorii respectivi la nivel de sexe.

Concluzii:

- Persoanele cu dizabilități alocă cu circa 14% mai puțin timp lucrând pentru venit în comparație cu restul populației. Rata de ocupare în cazul acestor persoane este de peste 3 ori mai mică în comparație cu toată populația, influențată în mare parte de situația din mediul rural. Acestea relevă un acces mai limitat la piața muncii a persoanelor cu dizabilități și influențează negativ nivelul de venit, și respectiv nivelul de trai al acestei categorii de populație;
- Durata medie a activității de ocupare pe piața muncii a bărbaților cu dizabilități este mai mică cu circa 2 ore decât durata medie a activităților ocupaționale aducătoare de venit desfășurate de femeile cu dizabilități;
- Persoanele cu dizabilități, în special din mediul urban, alocă mai mult timp vieții sociale și divertis-

mentului (de cele mai dese ori incluzând timpul petrecut cu familia, vizite și primirea musafirilor) decât populația generală a țării. Situația este opusă pentru mediul rural;

- Persoanele cu dizabilități alocă cu circa 39% mai puțin timp pentru diverse tipuri de servicii, inclusiv și publice, în comparație cu restul populației și călătoresc de 2 ori mai puțin cu troleibuzul și de circa 5 ori mai puțin cu trenul în comparație cu restul populației;
- Rezultatele studiului relevă alocarea unui timp mai redus ocupării, studiilor, și accesării și utilizării serviciilor de către persoanele cu dizabilități comparativ cu restul populației, această stare a lucrurilor fiind condiționată de modul de viață și comportament mai puțin activ, mai puțin intens și diferit al persoanelor din grupul de populație analizat. Printre alți factori de influență pot fi enumerate și posibilitățile financiare limitate ale persoanelor cu dizabilități, precum și infrastructura neadaptată necesităților acestora — toți acești factori având un impact negativ de intensificare a excluziunii sociale și economice și de sporire a riscului de sărăcie a acestor persoane;
- Transportul public nu este utilizat în egală măsură și de către persoanele cu dizabilități din cauza neadaptării mijloacelor de transport la necesitățile acestor categorii de persoane.

Recomandări:

- Problema excluziunii economice și sociale a persoanelor cu dizabilități, și în special a celor din mediul rural, trebuie tratată cu mai multă atenție din partea Guvernului. În esență, politicile trebuie să se axeze pe 2 priorități de bază: (i) ameliorarea infrastructurii adaptate la necesitățile persoanelor cu dizabilități (ex: piste de acces pentru cărucioare în toate instituțiile publice și private, în mijloacele de transport public, semafoare cu semnalizare sonoră, etc.), și (ii) crearea oportunităților de incluziune economică a acestor categorii de persoane (ex: dezvoltarea antreprenorialului social);
- Este necesară încurajarea și crearea oportunităților de a participa în societate și prin intermediul voluntariatului, artelor și sportului. Aceste forme de participare pot oferi o calitate mai înaltă a vieții și, de asemenea, pot ajuta la sporirea capacității de adaptare, responsabilizare, integrare și aspirație - calități esențiale necesare grupurilor dezavantajate, pentru a evita excluziunea socială;
- Infrastructura de transport public trebuie să fie adaptată mai bine necesităților persoanelor cu dizabilități.

Acest material a fost elaborat în baza rezultatelor Studiului privind Utilizarea Timpului, realizat de Biroul Național de Statistică, cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Guvernului Suediei în cadrul proiectului ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național”. Opiniile exprimate în această notă nu reflectă neapărat punctul de vedere sau politicile oficiale ale agențiilor ONU, Guvernului Suediei sau Biroului Național de Statistică.

Elaborat de: Centrul analitic independent Expert-Grup
Design: Ion Axenti
Foto: Asociația "MOTIVAȚIE" din Moldova